

Văn hoá kiến trúc & VỎ NHÀ VIỆT

Bài và ảnh: PHẠM ĐỨC NGUYỄN

Phó Chủ tịch, Tổng thư ký Hội Môi trường Xây dựng Việt Nam

VĂN HOÁ KIẾN TRÚC VIỆT NAM = KIẾN TRÚC XANH CỦA TK 21 + VĂN HOÁ KIẾN TRÚC NHIỆT ĐỚI NÓNG & ẨM + CÁC GIÁ TRỊ KIẾN TRÚC TRUYỀN THỐNG VIỆT NAM. ĐỂ ĐÁNH GIÁ MỨC ĐỘ CÁC CÔNG TRÌNH KIẾN TRÚC THỰC HÀNH THEO VĂN HÓA KIẾN TRÚC VIỆT NAM, CHÚNG TA HOÀN TOÀN CÓ THỂ SỬ DỤNG CÁC TIÊU CHÍ “CÔNG TRÌNH XANH” HIỆN ĐẠI MÀ NHIỀU NƯỚC ĐANG ÁP DỤNG, NHƯNG CẦN CỤ THỂ HÓA THEO ĐIỀU KIỆN KHÍ HẬU CÁC VÙNG, MIỀN VIỆT NAM. PHẦN CẦN THÊM VÀO LÀ NHỮNG BẮT BUỘC ÁP DỤNG HOẶC SÁNG TẠO ĐƯỢC ĐÚC RÚT TỪ KIẾN TRÚC TRUYỀN THỐNG. DƯỚI ĐÂY XIN ĐƯA RA MỘT VÀI SUY NGHĨ ĐỂ NGƯỜI THIẾT KẾ VÀ QUẢN LÝ XÂY DỰNG THAM KHẢO.

1. VỎ NHÀ LÀ BỘ LỌC KHÍ HẬU

Vỏ nhà là kết cấu phân cách không gian trong và ngoài nhà. Không khí, ánh sáng, nhiệt muốn xâm nhập vào nhà phải đi qua vỏ nhà. Vỏ nhà có thể làm thiên nhiên thuận lợi bên ngoài tự do tràn vào nhà, có thể làm giảm hoặc triệt tiêu tác dụng xấu của chúng, nhưng lại cũng có thể làm cho chúng trở nên trầm trọng hơn. Vỏ nhà còn ngăn cản “tầm nhìn” từ trong nhà ra ngoài, mà “Công trình xanh” nhiều nước trên thế giới coi là một tiêu chí đánh giá.

Nhiệm vụ của người thiết kế là tạo ra một bộ lọc - vỏ nhà tốt cho công trình. Cụ thể là:

- Đón nhiều khí hậu thuận lợi, mát mẻ, dễ chịu vào nhà.
- Cải tạo, làm giảm bớt bất lợi của tự nhiên: nóng, lạnh, quá ẩm, quá khô, quá sáng chói, gió mạnh, mưa lớn, ồn ào, bụi bặm, hơi ẩm, khó chịu...
- Giảm bớt sử dụng thiết bị, môi trường nhân tạo.
- Tạo môi trường khí hậu tốt nhất cho sức khỏe con người, sinh vật trong nhà, trong vùng.

2. VỎ NHÀ THỂ HIỆN “PHONG CÁCH KIẾN TRÚC” KHU VỰC

Ấn tượng đầu tiên về một công trình kiến trúc là từ vỏ nhà. Nếu muốn đưa thêm vào vỏ nhà những chi tiết sáng tạo thẩm mỹ truyền thống, thì phải gắn kết một cách nhuần nhuyễn, không khiên cưỡng và đặc biệt không nên coi đó là tiêu chí đánh giá

So sánh các công trình xây dựng ở Việt Nam (trên) và ở Singapo, Đài Loan (dưới)

kiến trúc truyền thống (chỉ là sáng tạo thẩm mỹ).

Để vỏ nhà trong kiến trúc Việt Nam có thể đáp ứng được tiêu chuẩn, cần nhiều sáng tạo thông minh của người thiết kế từ lúc sản xuất vật liệu, đến quy hoạch, kiến trúc công trình, thiết kế cấu tạo, chi tiết, cảnh quan chiều đứng, từ vị trí, hình dạng, phương hướng... Những biểu hiện sau đây có tính đặc trưng:

- Giảm diện tích vỏ nhà phơi nắng: vỏ nhà mở, đón gió tự nhiên, không nhấn, có lỗ - lỗm, sáng - tối. Vỏ nhà phẳng, sáng, chói sẽ không phải là nhà vùng nhiệt đới.

- Hình dạng nhà, mặt bằng nhà, hướng nhà hợp lý.

KTS Ken Yeang (Malaysia) nói rất sâu sắc rằng: “Mặt trời 4 hướng khác nhau, tại sao ngôi nhà 4 hướng lại giống nhau?”.

Vậy là, nhà hình tròn, hình vuông 4 mặt giống nhau sẽ không phải là nhà của vùng nhiệt đới. Nhưng mặt bằng nhà hình chữ nhật, hướng Đông - Tây cũng không thích hợp với vùng này.

- Trên vỏ nhà thấy nhiều hiên, ban công, vừa che, giảm bức xạ mặt trời (BXMT), vừa thoáng gió. Với nhà ở: kết hợp không gian xanh, mở rộng tầm nhìn đô thị. Với nhà văn phòng, công sở: kết hợp không gian nghỉ ngơi giữa giờ, hút thuốc, uống trà, tiếp khách (cần đủ lớn), không gian suy nghĩ sáng tạo.

- Trên vỏ nhà có kết cấu che nắng: các loại che nắng cố định hoặc điều chỉnh được theo chuyển động của mặt trời, giảm độ chói. Kết cấu che nắng còn giúp lái gió đến vùng mong muốn trong nhà. Nhà với kết cấu che nắng có nhịp điệu, kết cấu che nắng kết hợp pin mặt trời tạo thành phong cách kiến trúc nhiệt đới (tropical style) và giảm bớt năng lượng tiêu thụ do làm mát và chiếu sáng.

3. KÍNH TRONG VĂN HOÁ KIẾN TRÚC VÀ VỎ NHÀ

Kiến trúc nhiệt đới không hạn chế dùng kính. Không nhất thiết đề ra tỷ lệ kính bao nhiêu là hợp lý. Nhưng khi sử dụng kính phải hạn chế tối đa BXMT trực tiếp vào nhà bằng các kết cấu che nắng, sử dụng các loại

Toà nhà Bộ Giáo dục Singapore, tiết kiệm 30% năng lượng & Cục thuế Singapore tiết kiệm 40% năng lượng

kính có tính năng giảm bức xạ, cách nhiệt cao.

- Kính hai lớp có khả năng cách nhiệt, cách âm cao hơn với điều kiện phải đóng kín để dùng điều hòa không khí. Khi đó có thể xảy ra hiệu ứng Nhà kính (Green House Effect) làm tăng tải trọng lạnh của hệ thống làm mát. Vì vậy càng cần phải che nắng, mà phải che từ phía ngoài.

- Khi mở cửa thông gió tự nhiên thì không còn hiệu ứng nhà kính, vẫn cần che nắng cho lỗ cửa. Vai trò hai lớp kính mất ý nghĩa.

- Cần lưu ý kính màu có thể làm thay đổi phổ của ánh sáng vào phòng, ảnh hưởng đến cảm nhận ánh sáng, màu sắc.

4. CÂY XANH TRONG MỐI TƯƠNG QUAN VỚI VỎ NHÀ

Phải coi cây xanh như một phần của vỏ nhà và là không gian chuyển tiếp nội - ngoại thất. Đưa cây xanh lên mặt đứng nhà, cây xanh trên ban công, cây xanh trên mái, cây leo mặt tường, cây xanh vào trong nhà không chỉ thỏa mãn thẩm mỹ Á Đông lâu đời, mà còn cải thiện rõ rệt chất lượng môi trường vật chất và tinh thần của con người, là hoàn trả một phần những gì ta lấy mất của tự nhiên. Không gian chung có cây xanh trong nhà ở là không gian gặp gỡ lắng giềng, vui chơi, là vận dụng kiến trúc truyền thống vào kiến trúc hiện đại. Trong nhà công sở, văn phòng là nơi vơi vai, thở hít giữa giờ, nơi tiếp bạn, tiếp khách đến thăm, hút thuốc, tán chuyện giải tỏa căng thẳng để tiếp tục sáng tạo. Chính những không gian này sẽ hút gió, đưa ánh sáng tự nhiên vào nhà, giảm kích thước của “lõi đặc” của tòa nhà, tăng chất lượng môi trường tự nhiên, giảm bớt tiêu thụ năng lượng.

Không gian ở truyền thống quen thuộc phát triển

theo chiều ngang: đi vài mét gặp vườn cây, gặp ngõ, gặp bể nước, ao cá... Trong khi vào nhà cao tầng hiện nay chúng ta chỉ thấy có hành lang tối tăm (nếu mất điện) và thang máy. Bởi vậy, đưa được chúng vào nhà ở cao tầng chính là tiếp thu tinh hoa của kiến trúc dân tộc. Những vườn xanh trên cao, cải thiện rất nhiều về khô cứng của đô thị dày đặc những tòa nhà, đem lại sự tươi vui, dịu mát cho cảnh quan đô thị.

5. SÂN TRONG, GIẾNG TRỜI LÀ “LỐI SINH THÁI” CỦA TÒA NHÀ

Thuật ngữ “Lối sinh thái” (Ecological Core) được mượn của các KTS Công ty Nikken Sekkei (Nhật Bản) và cũng được coi là kiến trúc truyền thống Việt Nam, tuy rằng các công trình trên khắp thế giới áp dụng nó rất nhiều để lấy ánh sáng, ánh nắng, thông thoáng tự nhiên, thải khí ô nhiễm. Trong khí hậu nhiệt đới ẩm nước ta, nó đặc biệt quan trọng để đưa không khí mát mẻ từ phía đón gió sang phía khuất gió của tòa nhà. Trong những ngày bão to, mưa lớn nhiệt đới, thì sân trong phát huy ưu thế tuyệt vời.

Nhưng sân trong chỉ đạt giá trị cao khi kích thước đủ lớn và người thiết kế đưa được thiên nhiên hòa vào nhà, tổ chức được các không gian xanh tiếp nối với nó theo chiều cao công trình. Thật đáng buồn khi chúng ta “tiếc” dăm, bảy chục mét vuông xây dựng mà làm nhà đặc, kín, không còn “lối đi cho cả ngọn gió!”.

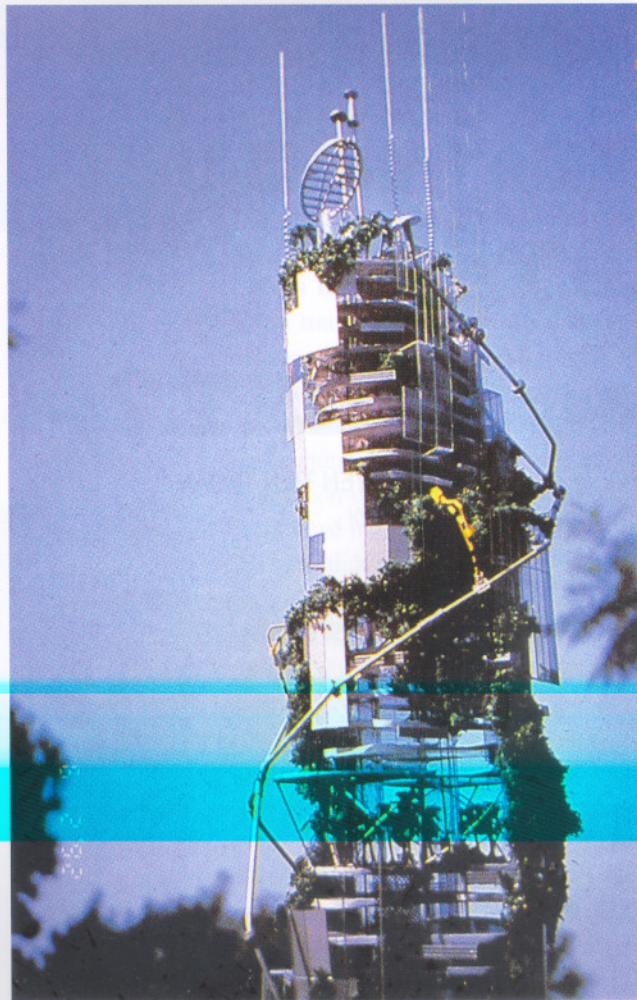
Có thể nói có rất nhiều vấn đề có thể đề cập khi bàn tới Văn hóa kiến trúc Việt Nam mà vỏ nhà chỉ là một yếu tố. Tất cả những vấn đề đó là thách thức tài năng sáng tạo của người thiết kế. Đó cũng là hướng đi tất yếu của Kiến trúc Việt Nam, bởi vì nó đáp ứng được các giá trị của kinh tế, văn hóa, công nghệ, các yêu cầu và chất lượng

Giảm BXMT chiếu lên kính bóng cấu tạo che nắng hoặc tạo bóng trên mặt chính nhà

Tòa nhà Elephan & Castle ở London và Tokyo- Nara (phải)
KTS. Ken Yeang

cuộc sống trong hiện tại, quá khứ và tương lai. Thực hành Văn hóa kiến trúc Việt Nam cũng là thể hiện nghĩa vụ và trách nhiệm của người thiết kế đối với các thế hệ tương lai của Việt Nam và thế giới.